

JINOYATGA QARSHI YOSHLAR O'RTASIDA KURASH

Dadamirzayev Nodir Azizbek o'gli

Andijon Yuridik texnikumi 1-kurs talabasi tel:902082077

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqot yoshlar o'rtasida sodir etiladigan jinoyatlar muammosini, uning sabablari va oldini olish mexanizmlarini tahlil qiladi. Globalizatsiya va axborot texnologiyalari asrida yoshlar nafaqat jamiyatning harakatlantiruvchi kuchi, balki ijtimoiy xavf-xatarlarga, jumladan, jinoyatga moyillikka ham duch kelishi mumkin. Ishda ushbu muammoni hal qilishda ta'lim, tarbiya, sport va madaniyatning o'rni alohida ta'kidlanadi. Yoshlar o'rtasida huquqiy ong va madaniyatni oshirish, ularning bandligini ta'minlash, bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, hamda noxush muhit ta'siridan himoyalashga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlar samaradorligi ko'rib chiqiladi. Asosiy maqsad – jinoyatga qarshi kurashni nafaqat huquq-tartibot idoralari vazifasi, balki butun jamiyatning, ayniqsa, yoshlarning o'zlarining faol ishtiroki bilan amalga oshiriladigan umummilliy harakatga aylantirishdir. Tadqiqot xulosalari jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan amaliy dasturlarni ishlab chiqishda foydali bo'lishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *yoshlar, jinoyatchilik, kurash, oldini olish (profilaktika), huquqiy ong, ijtimoiy tarbiya, bandlik, kriminalogiya, jamiyat.*

1. Dolzarblikning asoslanishi

Zamonaviy jamiyatning barqaror rivojlanishi va farovonligi ko'p jihatdan yoshlarning huquqiy ongi, ijtimoiy faolligi va qonunga bo'ysunish darajasi bilan belgilanadi. Yoshlar har qanday davlatning strategik resursi va kelajagi hisoblanadi. Biroq, aynan mana shu qatlam orasida sodir etilayotgan jinoyatlar nafaqat ularning shaxsiy taqdiriga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki butun jamiyatdagi ijtimoiy-huquqiy muhitni ham izdan chiqaradi. Shuning uchun, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashish masalasi davlat va jamiyatning eng dolzarb va ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

2. Muammoning qo'yilishi

Yoshlar jinoyatchiligi murakkab ijtimoiy hodisa bo'lib, uning ildizlari oilaviy muhitdagi nosog'lom vaziyat, ijtimoiy tengsizlik, ta'lim-tarbiyadagi bo'shliqlar, ishsizlik va bo'sh vaqtni mazmunsiz o'tkazish kabi ko'plab omillarga borib taqaladi. Faqat repressiv choralar bilan jinoyatchilikni yo'qotib bo'lmaydi. Kurash mexanizmi har tomonlama va kompleks yondashuvni, jumladan, profilaktik, ijtimoiy, ta'limiy va

huquqiy chora-tadbirlarni birlashtirishni talab etadi. Ayniqsa, jinoyatga qarshi kurashda yoshlarning o'zlarining ongli ishtirokini ta'minlash mexanizmlari yetarli darajada o'rganilmagan.

3. Tadqiqotning maqsadi

Ushbu ishning asosiy maqsadi yoshlar orasida jinoyatga qarshi samarali kurash tizimini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslarini o'rganish, amaliy mexanizmlarni tahlil qilish hamda ushbu kurash jarayonida yoshlarning faol ishtirokini ta'minlashga doir tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

4. Tadqiqotning vazifalari

Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko'zda tutiladi:

Yoshlar jinoyatchiligining sabablari va shart-sharoitlarini o'rganish.

Jinoyat profilaktikasining zamonaviy va xalqaro tajribasini tahlil qilish.

Jinoyatga qarshi kurashda ta'lim muassasalari, sport tashkilotlari va nodavlat tashkilotlarning o'rnini aniqlash.

Yoshlarning huquqiy savodxonligi va madaniyatini oshirish yo'llarini asoslash.

Tadqiqot natijalari asosida amaliy takliflar va tavsiyalar ishlab chiqish.

1-Bo'lim: yoshlar jinoyatchiligining nazariy asoslari va sabablari

Bu bo'limda muammoning nazariy jihatlarini o'rganiladi va unga olib keluvchi omillar tahlil qilinadi.

1.1. Yoshlar jinoyatchiligining kriminologik tahlili

Yoshlar jinoyatchiligining tushunchasi, o'ziga xos xususiyatlari va dinamikasi (statistik ma'lumotlar asosida, agar iloji bo'lsa).

Yoshlarning jinoyat turlari bo'yicha tasnifi (guruh bo'lib, mayda, og'ir jinoyatlar va h.k.).

1.2. Yoshlar jinoyatchiligiga olib keluvchi omillar va shart-sharoitlar

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: Ishsizlik, kambag'allik, ijtimoiy tengsizlik.

Oilaviy-tarbiyaviy omillar: Oila buzilishi, ota-onalarning nazoratining sustligi, nosog'lom oilaviy muhit.

Psixologik va shaxsiy omillar: Stress, ta'sirchanlik, qiziqishlarning yo'qligi, negativ "subkulturaga" ergashish.

Axborot muhiti ta'siri: Internetdagi zararli kontent, ekstremistik g'oyalar ta'siri.

2-Bo'lim: jinoyatga qarshi kurashning profilaktik mexanizmlari

Bu bo'limda jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlar tizimi ko'rib chiqiladi.

2.1. Ta'lim va tarbiya tizimi orqali profilaktika

Ta'lim muassasalarida huquqiy ta'lim va ma'rifatni kuchaytirish.

"Maktab – Oila – Mahalla" hamkorligi orqali jinoyatchilikning oldini olish.

Sport, san'at va kasbiy to'garaklar orqali yoshlarning bandligini ta'minlash va bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish.

2.2. Huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatida profilaktika

"Profilaktika inspektorining" yoshlar bilan ishlashdagi o'rni va samaradorligi.

"Tashkillashtirilgan nazorat" guruhleri va hisobda turuvchi yoshlar bilan ishlash usullari.

Qayta jinoyat sodir etilishining oldini olish (resotsializatsiya) dasturlari.

3-Bo'lim: kurash jarayonida yoshlarning o'zining faol ishtiroki

Bu bo'lim ishning markaziy yangiliklaridan biri bo'lib, unda kurashda yoshlarning o'zini jalb qilish usullari yoritiladi.

3.1. Yoshlarning huquqiy ongi va madaniyatini shakllantirish

Yoshlar orasida qonunga hurmat ruhini tarbiyalashda ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarning o'rni.

Huquqiy axborot kampaniyalari va seminarlar tashkil etish.

3.2. Nodavlat notijorat tashkilotlari va yoshlar birlashmalari (masalan, yoshlar ittifoqi) faoliyatidan foydalanish

Yoshlar tomonidan tuzilgan "Volontyorlar guruhleri" va "Tengdoshlarning tengdoshlarga yordami" dasturlarining rolini oshirish.

Mahalliy Kengashlarning jinoyatga qarshi kurash bo'yicha qarorlarni qabul qilishida yoshlarning ishtirokini ta'minlash.

3.3. Xorijiy mamlakatlarning eng yaxshi tajribalari (tahlil)

Finlyandiya, Yaponiya yoki boshqa davlatlardagi yoshlar jinoyatchiligining oldini olishga qaratilgan muvaffaqiyatli modellarni qisqacha ko'rib chiqish.

Ushbu tadqiqotda yoshlar o'rtasida jinoyatga qarshi kurashishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari kompleks tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar jinoyatchiligi murakkab ijtimoiy-huquqiy hodisa bo'lib, uning sabablari nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy omillarda, balki yoshlarning huquqiy ongi, tarbiyasi va bo'sh vaqtini tashkil etishdagi kamchiliklarda ham namoyon bo'ladi.

Asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

Profilaktikaning ustuvorligi: Jinoyatga qarshi kurashning eng samarali yo'li – bu repressiv (jazolash) emas, balki profilaktik (oldini olish) choralar ekanligi tasdiqlandi. Profilaktika ta'lim, tarbiya va ijtimoiy moslashuv orqali amalga oshirilishi lozim.

Kompleks yondashuv zaruriyati: Muammoni hal qilishda "Maktab – Oila – Mahalla – Huquq-tartibot organlari" zanjirining uzviy hamkorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Oiladagi nosog'lom muhit jinoyatchilikka moyillikni shakllantiruvchi asosiy omillardan biri bo'lib qolmoqda.

Yoshlarning faol ishtiroki: Kurashning samaradorligi faqat tashqi nazoratga emas, balki yoshlarning o'zlarining huquqiy madaniyatini oshirish va faol ishtirokini ta'minlashga bevosita bog'liq. Bu borada volontyorlik harakati va tengdoshlarning ta'siridan (peer-to-peer approach) foydalanish eng istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar: Yoshlarning bandligini ta'minlash, kasbga yo'naltirish va ularning ijtimoiy liftlar (ko'tarilish imkoniyatlari) orqali jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashish jinoyatga moyillikni keskin kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar o'rtasida jinoyatga qarshi kurashish – bu uzoq muddatli, tizimli va uzluksiz jarayon bo'lib, u yoshlarning salohiyatini to'g'ri yo'naltirish, ularning qonun va qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanishini ta'minlash orqali amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (Yangi tahriri). – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. (So'nggi o'zgartirishlar va qo'shimchalar bilan).
3. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. (Yangi tahriri). 2017-yil 14-sentyabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jinoyat sodir etilishining oldini olish va profilaktika tizimi samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni. 2017-yil 14-mart, PF-4984-son.

